

Kronik: Vi er en del af jer selv

POL 28. december 2003, 3. sektion, side 13

Af Libby Tata Arcel

Vi er forskellige, men også mere lig dig, end du tror, og vi har skrevet historie sammen med vores danske medborgere, skriver kronikøren, der er cand.psyk. Hun kom hertil fra Grækenland som 19-årig.

DA JEG SOM 19-årig, uden bekymring, fulgte min danske elskede til Danmark i begyndelsen af 1960'erne, havde jeg ingen klar erkendelse af betydningen af den togrejse, der førte mig fra Syd- til Nordeuropa. Manden var jeg forinden blevet gift med i en græsk kirke efter et års kæresteri, gensidige besøg og hundredvis af glødende breve. Efter os med et godstog fulgte to store dragkister med min bevægelige medgift, som det sømmede sig for en græsk pige fra et godt hjem: fint og hverdagssengetøj, håndvævede sengetæpper og gulvtæpper i uld og bomuld, natkjoler og morgenkåbe til sydeuropæisk klima, duge med hver tolv servietter, broderede løbere og puder, to ikoner arvet fra min bedstemor, et sæt i sølv til et toiletbord, bryllupsgaver og andet, som et nyt hjem har brug for. Der var i hvert fald ingen, der skulle sige, at jeg kom tomhændet til Danmark. Lidet anede jeg, at min arkitektmand på Kunstakademiet var oplært i en minimalistisk indretningsstil med Kjærholm-møbler og alt indbo i en sort/grå farveskala. Græske broderier var en anakronisme (jeg kunne selv se det), og den eneste acceptable farve var to små puder på den mørke sofa. Én i gul og én i orange. Det varede i hvert fald nogle år, før mine broderier kunne se dagens lys. Dragkisterne er et billede på et menneskes kulturelle arvegods, der flytter med i en emigrationsproces. Indholdet symboliserede et varmt klima, en forventning om middage med 12 personer, forventning om et toiletbord til en gift kvinde, forventning om, hvordan man pynter et hjem, forventning om tid og penge til at stryge det broderede efter vask, og en forventning om et 'ikonostasi', altså et helligt hjørne i et ortodokst hjem og så videre. Medgiften var opfyldelsen af en norm om, hvad en brud må og skal bringe med sig, og hvis undladelse ville have skabt mindreværdsfølelse hos mig og min familie. Vaner i hverdagen afspejler de kulturelle forestillingsbilleder. Hvad der blev pakket ud, og hvad der forblev i kisten, signalerede begyndelsen til de værdimodsætninger, der viser sig i emigrantens hverdag fra første færd. Og den, der nu tænker på, at rejsen fra Grækenland til Danmark betød et kulturelt fremskridt for en ung græsk kvinde, må tro om. Når man som jeg kom fra et progressivt og politisk bevidst græsk hjem, så syntes man, at Danmark i begyndelsen af 1960'erne var provinsielt og kvindeundertrykkende. Politik snakkede man ikke om i et typisk dansk hjem, for ikke at komme til at 'diskutere'. Ukritisk underkastelse under USA. Folk var berøringsangste. Ingen cafeer at gå på og sludre med andre over en kop kaffe. Athen havde fire gange så mange teatre som København. Pigerne fra flinkeskolen sad klinet til deres fyr og sagde næsten ingenting. Jeg havde læst Simone de Beauvoirs bog 'Det andet køn' på græsk som 17-årig uden at kunne diskutere den med nogen her. Ingen havde hørt om kvinden som 'den anden'. Bogen blev oversat mange år senere. Ovenstående er selvfølgelig trukket skarpt op, men jeg synes, det er værd at nævne, fordi mange danskere havde/ har den nagelfaste forestilling, at Danmark, for den nyankomne, altid repræsenterer et trin op ad civilisationsstigen – hvad der er det samme som at sige, at alle andre steder i verden er mere tilbagestående end Danmark, og at den nyankomne derfor mangler noget i forhold til danskeren. MIN UNGDOMMELIGE uerfarenhed og forelskelsen var formentlig grunden til, at jeg undervejs i togrejsen kun tænkte på det nye liv, der begyndte. Langt mindre tænkte jeg, at det, der også begyndte var en livslang adskillelse fra mit land, min familie, mit sprog, mine venner, mine værdisystemer. Der startede da en dialog mellem min græske sjæl og den danske sjæl, som pågik stadig og er uophørlig. Den da ufattelige betydning af togrejsen gik gradvis op for mig i løbet af de første ti sværeste år. Sorgen over adskillelsen fra familie, vennerne og barndomslandskaber meldte sig knugende i hverdagen. Adskillelsen fra rigdommen i mit eget sprog blev mig klar, da jeg langsomt mistede mit nuancerede ordforråd. Savnet af forbundetheden mellem mig og mine omgivelser blev en hyppig gæst, hver gang mine værdier stødte mod danske værdier. Sorgen over ikke at kunne aflæse adfærdskoderne – og derfor blive udelukket – kostede mange tårer. Den gradvise adskillelse fra alle – førhen givne – eksistentielle gaver sker, uden at man har en klar fornemmelse af, hvordan og hvornår de kan blive erstattet af nye. Og man bliver bange for tomrummet, der hele tiden truer. Og man tør ikke slippe det gamle. Misforstå mig ikke! Trods den konstante dialog syntes og synes jeg, at mit liv er blevet rigere, end hvis jeg blev der, hvor jeg var født. Et par perioder i løbet af de godt 40 år, jeg har boet her, blev min forbundethed med begge kulturer på grund af personlige kriser brudt, og jeg følte mig i et tomrum, i limbo. Men jeg kom ud af limbo og vandt fodfæste og forbundetheden. Hvad hjælper emigranten (f.eks. mig) til at vinde fodfæste og forbundethed? 1) At tage et klart valg om, hvor ens primære hjem er. 2) At forbinde sig med de indfødte fagligt og socialt. 3) Forbinder man sig med dem, kommer man som regel til at forstå dem bedre og dernæst til at kunne lide dem. 4) At tage det lokale sprog til sig og dyrke det, så skønheden viser sig for en. 5) At sørge for, at man kommer til at bo på det sted, hvor man føler sig mest forbundet med den nye jord. 6) At beholde kontakt med sin oprindelige familie. 7) At sørge for at vande sine oprindelige rødder og følge med den sidste udvikling i sit oprindelige land. Ingen af områderne kan blive udviklet uden værdikampe, periodevis splittelse, radikale omorganiseringer af det personlige og faglige liv – men rigdommen i altid at kunne se sagen fra to sider er hele tiden til stede. FØRST EFTER 20 år i Danmark tog jeg det klare valg: Danmark er mit hjem, i Danmark har jeg hjemme. På det tidspunkt erkendte jeg, at nok havde jeg adskilt mig fra Grækenland for stedse, men jeg behøvede ikke at opgive min græskhed for at kunne blive dansk. Jeg kunne nu rumme begge dele. Jeg kunne frydes over de knejsende bjergrygge mod horisonten i Grækenland og sige: Dette er mit land. Og jeg kunne samtidig blive et med en bølgende kornmark i Danmark og sige: Dette er mit land. Min kulturelle integration blev hjulpet af min sociale integration i de første 20 år: Jeg blev hurtigt dansk statsborger, læste på universitetet, fik danske børn, lærte danske børnesange, lærte gradvis adfærdskoderne. Jeg lærte at vælge de rigtige venner. Fra at være en græsk gift kvinde blev jeg en del af den danske historie. Jeg deltog i studenteroprøret og kvindebevægelsen efter 1968, hvor ungdommen udfordrede provinsialismen og knyttede sig til progressive strømninger fra Sydeuropa og USA. Jeg blev forbundet med mine danske omgivelser via et samfundsenagement, og jeg skriver hver dag historie sammen med min danske generation. Jeg lærte den danske folkesjæl at kende både fra retten og fra vrangen, da jeg som psykolog, sideløbende med mit job som lærer på universitetet, arbejdede i Den Mentalhygiejniske Rådgivning én gang om ugen i 20 år. I de år kom jeg under huden på det danske samfund og dets sociale/familiemæssige problemer. Det danske sprog er blevet mig en kilde til fryd. At bo i havebyen København er en daglig glæde, for når man kæmper for at opbygge et nyt liv på den nye jord, frygter man at leve på et lille sted, hvor ens anderledeshed springer mere i øjnene. Frygten for at miste min græskhed, hvis jeg blev dansk, sluttede endeligt, da jeg besluttede at bygge et sommerhus i Grækenland. Huset blev et anker, der gjorde, at jeg følte sikkerhed både der og her. Det er klart, at min integration afspejler mig

og min families historie, og at jeg fra begyndelsen var i en privilegeret position. Jeg kom frivilligt, jeg er europæer, jeg var ung og derfor fleksibel, jeg kom straks ind i et dansk miljø i kraft af min mand og mine studier. Når jeg ud fra min privilegerede position måtte bruge så mange år på at blive kulturelt integreret, hvordan må det så ikke være for de indvandrere, hvis startpunkt stiller dem vanskeligt? Jeg har nogle gange været udsat for aggression på gaden og i bussen. Ofte under de hadefulde valgkampe. Den sidste valgkamp var en gyser for alle os med mørkt hår og mørke øjne: En velklædt herre, formentlig opmuntret af den hæsligt populistiske debat, passede mig op på Blegdamsvej på Østerbro og provokeret alene af mit udsende – eftersom jeg ikke gjorde andet end at gå på et fortov – hviskede til mig: »Skrub hjem, hvor du kommer fra«. Pyt! Jeg var allerede på vej hjem. Men ham staklen – hans had må æde ham op indefra. I den henseende er der en del af Danmark som opdignet af snæversynede politikere handler, som om det stadig er et lukket bondesamfund, der med mistænksomhed betragter den nyankomne bag røvballegardinerne: Hvad bringer den fremmede nu med sig? Og – hvad vil han tage fra os? Som bekendt giver bemeldte gardiner et begrænset udsyn mod omverdenen. I 1960'erne rejste jeg ud som græker og er nu mange dialoger senere mellem min græske sjæl og min danske sjæl en græsk dansker. I Grækenland bliver jeg set som en dansk græker. Rejser jeg til andre lande, er jeg en dansker, der repræsenterer mit land Danmark. Mine rejser til hele verden de sidste 12 år, som deltager i den internationale kamp imod tortur, har åbenbaret for mig, at jeg også er europæer – men det er en anden historie. VED ENHVER migrationsproces opstår der en ubalance – i relationen mellem personen og omgivelserne. Migrationen stiller en over for en kompliceret livsopgave, som ikke kan forceres – men nok lettes nemlig at skabe balance mellem fortid, nutid og fremtid. Livsopgaven er besværlig, men bringer eksistential rigdom med sig hos emigranten og det land, hun slår sig ned i. For nogle emigranter ender opgaven ved, at de bliver to-kulturelle. For andre, at de bliver socialt integreret, fordi de bidrager til det danske samfunds drift, medens deres værdikompass stadig peger mod den medbragte dragkiste. Nogle vil på grund af barriererne ikke blive socialt integrerede. De, der aldrig bliver socialt integrerede via arbejdsmarkedet og andre sociale institutioner, er dem, der langsomt bliver kulturelt integreret. Det er vigtigt at forstå, at kulturel integration – det vil sige ikke alene at forstå danskeren, men også at identificere sig med ham og hans livsform på væsentlige områder – er en kontinuerlig proces og forhandling mellem emigrant og omgivelserne. For at udvikle og beholde en social og kulturel kompetence i den nye kultur må man 1) blive socialt integreret via arbejde, 2) lære at tale sproget, 3) udvikle kendskab til og forståelse af værdierne i den nye kultur og ad åre vælge, hvad man vil overtage fra den nye, og hvad man vil beholde fra den gamle, 4) udvikle følsomhed over for sociale og følelsesmæssige processer i den nye kultur og lære af dem, 5) lære at opføre sig socialt acceptabelt for ikke at blive marginaliseret, 6) lære at udvikle og opretholde sociale relationer ud over de arbejdsmæssige, 7) lære at forhandle i den nye kulturs institutioner (f.eks. myndigheder, medier, skoler og lignende). Udvikling af en stabil identitet går hånd i hånd med udviklingen af kompetence i alle ovennævnte områder. Vejen er snoet på grund af de uskrevne regler om opførsel. Mulighederne for misforståelser og konfrontationer er mange. En positiv holdning til det at komme i kontakt med og forstå danskeren er en afgørende faktor for både social og kulturel integration. Den positive holdning afhænger delvis af de muligheder, som det danske samfund tilbyder, og delvis af den personlige motivation og formåen, som igen hænger sammen med den personlige historie. Det danske samfund skal derfor af al magt 1) sikre, at nye borgere tilegner sig en god bid af sproget og 2) målbevidst bryde en række barrierer, der forhindrer indvandreres beskæftigelse på arbejdsmarkedet. Dermed letter man social integration. Kulturel integration derimod – gradvis at udvikle væsentlige fælles værdier – tager mange år og kan ikke nås, uden at emigranten selv tager et valg. Dette valg kan hun kun tage, når hun ikke føler sig truet. Det er lykkedes for tusinder af os, der som jeg, gradvist er blevet to-kulturelle. Vi har skrevet historie sammen med vores danske medborgere, og vi insisterer på vor ret til at eksistere på den nye jord. Vi er børn af vor oprindelige kultur og er samtidig en del af jer selv. Det har kostet blod, sved og tårer og har givet os og jer et rigt liv. Prøv at rumme vor anderledeshed. Vi er forskellige, men også mere lig dig, end du tror. Bliver jeg stillet det efterhånden ulidelige spørgsmål: Hvor kommer du fra, plejer jeg nu at svare: Fra Christianshavn. Og hvor kommer du fra? Og dragkisterne? Den ene har jeg. Den anden har jeg givet til min danske datter fyldt med blandet dansk og græsk indhold. Broderierne har jeg anbragt i mit græske sommerhus.

LIBBY TATA ARCEL